

STOPNJE DAVKA NA DODANO VREDNOST V SLOVENIJI IN DRUGIH ČLANICAH EU

Jože Mencinger

49

Povečanje stopenj davka na dodano vrednost je doživelo različne kritike, tudi takšne, ki so ga označili za katastrofalen poseg vlade v slovensko gospodarstvo. Največ kritike je prihajalo s strani tistih, ki so velik upad davčnih prihodkov posredno ali neposredno zakrivili; najprej v razdobju 2005-2008, ko so dejansko nastale vse poznejše finančne težave Slovenije, nato pa še v letu 2012, ko so z »varčevanjem« v javnem sektorju še dodatno zmanjšali davčne prihodke in velik del »varčevanja« prenesli v letošnje leto. Tako so bili skupni javnofinančni prihodki v prvih štirih mesecih letošnjega leta (»varčevalni« ukrepi so znižali predvsem prihodke od neposrednih davščin) za 8 odstotkov nižji kot lani, prihodki od DDV in trošarin pa so se znižali za 2 odstotka. Vladi ni preostalo drugega kot zvišanje davkov in izbira med njimi. Odločila se je za takojšen dvig stopnje DDV, kar je najbolj enostavna rešitev, ki jo je tudi edino mogoče uveljaviti takoj. Pri tem seveda ne gre prezreti negativnih učinkov zvišanja stopenj DDV (povečanje sive ekonomije, nakupovanje v tujini, regresivnost, podražitve in zmanjšanje realnega povpraševanja prebivalstva), a negativnih učinkov povečanja drugih davkov je še več.

Davek na dodano vrednost, katerega davčna osnova so transakcije med gospodarskimi subjekti ter med njimi in končnimi uporabniki dobrin in storitev, je relativno nov davek¹, ki pa ga je EU že konec šestdesetih let prejšnjega stoletja sprejela kot skupno davčno obliko in ki ga obvezno uporabljajo vse države EU. EU je tudi določila najmanjšo standardno stopnjo DDV, ki je 15 odstotkov, posamezne članice pa same določajo, za katere produkte veljajo posebne stopnje. DDV je zamenjal različne vrste posrednih davkov, ki so bili v veljavi pred tem: večfazni kumulativni prometni davek na vrednost dobrine na vseh stopnjah (ki so ga uporabljali v Nemčiji in na Nizozemskem), davek na dodano vrednost (v Franciji), mešan sistem (v Belgiji in Italiji) ali enofazni prometni davek (v Veliki Britaniji in pri nas), ki se plača pri prehodu produkta v končno porabo. Z davkom na dodano vrednost naj bi, kar pove že ime, obdavčili dodano vrednost, to je vrednost, ki jo posamezno podjetje doda k vrednosti blaga in storitev, ki jih nabavi od drugih podjetij. Gre torej za obdavčitev razlike med realizacijo in materialnimi stroški, vsebinsko pravzaprav za obdavčitev prispevkov dela in kapitala na posamezni stopnji proizvodnje. Njegova prednost naj bi bila velika davčna osnova in še bolj to, da vračanje v prejšnji stopnji produkcije plačanega davka zmanjšuje željo po izogibanje plačila davka s strani večine davkoplačevalcev. Kljub

¹ DDV naj bi leta 1954 »izumil« francoski ekonomist Maurice Laure, francoska davčna uprava ga je za velika podjetja uvedla 10. aprila 1954 ter ga pozneje postopoma razširila na druga.

pojmovni enostavnosti je davek dejansko precej zapleten zaradi razlik pri določanju davčne osnove, razlik v obravnavi investicijskih izdatkov, oprostitvev in različnih davčnih stopenj. V večini evropskih držav ima DDV dve davčni stopnji, splošno, približno 20 odstotno, in posebno. Izjema je Danska, ki ima samo eno 25 odstotno stopnjo, nekaj držav pa ima dve ali celo tri posebne stopnji. Posebne nižje davčne stopnje se uporabljajo pri obdavčenju dobrin, ki so namenjene zadovoljevanju osnovnih potreb, to je predvsem pri obdavčenju prehrane. To naj bi nekoliko popravilo dejstvo, da je DDV pravzaprav regresiven davek, ker je nagnjenost k trošenju revnejših slojev višja kot bogatejših.

50

Nekaj značilnosti DDV v članicah EU je prikazanih v Tabeli 1. Na levi strani Tabele so prikazane nominalne stopnje davka (poleg standardne še posebne), da desni strani pa delež DDV v skupnih javnofinančnih prihodkih (davkih in socialnih prispevkih) in v BDP članic, ter delež javnofinančnih prihodkov v BDP v letu 2011, za katero so zadnji popolni podatki.

Tabela 1
Stopnje davka na dodano vrednost v članicah EU

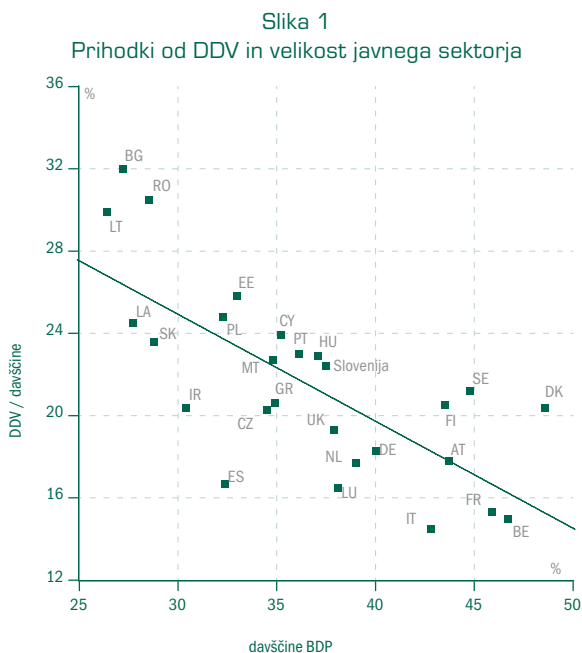
država	Nominalna stopnja DDV				Delež DDV (2011)		Delež davščin
	standardna	posebne			v davščinah	V BDP	V BDP (2011)
Avstrija	20	12	10		17.8	7.8	43.7
Belgija	21	12	6		15.0	7.0	46.7
Bolgarija	20	9			32.0	8.7	27.2
Ciper	19	8	5		23.9	8.4	35.2
Češka	21	15			20.3	7.0	34.5
Danska	25				20.4	9.9	48.6
Estonija	20	9			25.8	8.5	33.0
Finska	24	14	10		20.5	8.9	43.5
Francija	19.6	7	5.5	2.1	15.3	7.0	45.9
Nemčija	19	7			18.3	7.3	40.0
Grčija	23	13	6.5		20.6	7.2	34.9
Madžarska	27	18	5		22.9	8.5	37.1
Irska	23	13.5	9	5.2	20.4	6.2	30.4
Italija	22	10	4		14.5	6.2	42.8
Latvija	21	12			24.5	6.8	27.7
Litva	21	9	5		29.9	7.9	26.4
Luksemburg	15	12	9	6	16.5	6.3	38.1
Malta	18	7	5		22.7	7.9	34.8
Nizozemska	21	6			17.7	6.9	39.0
Poljska	23	8	5		24.8	8.0	32.3
Portugalska	23	13	6		23.0	8.3	36.1
Romunija	24	9	5		30.5	8.7	28.5
Slovaška	20	10			23.6	6.8	28.8
Slovenija	22	9.5			22.4	8.4	37.5
Španija	21	10	4		16.7	6.4	32.4
Švedska	25	12	6		21.2	9.5	44.8
Vel. Britanija	20	5			19.3	7.3	37.9

Po že novih nominalnih stopnjah DDV (22 in 9.5 odstotkov) Slovenija sodi v nekakšno sredino članic EU; pri novi standardni stopnji je z 22 odstotno stopnjo na desetem oziroma enajstem mestu (prej na sedemnajstem), pri prvi posebni stopnji pa z 9.5 odstotki na petnajstem. To seveda ne kaže davčnega bremena, saj je za njegovo določitev pomembno upoštevati še število in strukturo dobrin, za katere se plačuje davek po različnih stopnjah itd.

Pomen DDV za javnofinančne prihodke držav kaže njihov delež v skupnih javnofinančnih prihodkih. Tu je bila Slovenija v letu 2011 (ob stopnjah DDV 20 in 8.5) na trinajstem mestu, po deležu, ki jih je DDV imel v BDP, pa na sedmem, medtem ko je bila po 37.5 odstotnem deležu vseh javnofinančnih prihodkov v BDP na enajstem mestu.

51

Slika 1 kaže pomen prihodkov od DDV v vseh javnofinančnih prihodkih v odvisnosti od deleža javnofinančnih prihodkov oziroma javnega sektorja v članicah EU. Strukture davkov med članicami se razlikujejo, vendar pa je močna negativna povezanost med deležem javnega sektorja v BDP in deležem prihodkov od DDV v javnofinančnih prihodkih več kot očitna. Pomen DDV v javnofinančnih prihodkih upada, če se delež javnofinančnih prihodkov v BDP oziroma velikost javnega sektorja povečuje. Ta pa je praviloma večji v bolj razvitih članicah EU. Tako prihodki od DDV v treh najmanj razvitih članicah EU (Bolgarija, Romunija, Litva), ki imajo tudi najmanjši javni sektor, tvorijo več kot četrtno javnofinančnih prihodkov, v bolj razvitih pa manj kot 2 odstotkov.

Vir: Tabela 1

Slovenija, v kateri so davščine v letu 2011 dosegle 37.5 odstotka BDP, je prihodek od DDV prinesel 22.4 odstotke javnofinančnih prihodkov.